

Вилијам С. Бароуз

МЕЂУНАРОДНА ЗОНА

Мијазма сумњичавости и снобизма лебди изнад Европске четврти у Тангеру. Сви гледају колико шта на вама кошта, процењују вас као робу у смислу тренутне практичне вредности, или оне која је питање престижа. Булевар Пастер је тангерска Пета авенија. Трговци су углавном нељубазни осим ако не купите нешто одмах. На питања о куповини одговарају хладно и мрзовољно.

Прве ноћи у том граду отишао сам у популаран бар, једно од ретких места које и даље добро ради у тренутној кризи: пригушено светло, лепо одевени андрогини гости, налик многим баровима на Апер ист сајду у Њујорку.

Започео сам разговор с човеком здесна. Носио је један од оних смеђих сакоа од кострети, јефтину креацију из ултрамодерне радње на Авенији Ворт. Очигледно је врхунац елеганције да се појавите у сакоу од дванаест долара, закићени бижутеријом – случајно сам знао одакле је сако и колико кошта јер сам имао један такав у коферу. (Неколико дана касније, поклоних сам га младом чистачу ципела.)

Човеково лице било је сиво, подбуло, укалупљено у горко незадовољство. Такав израз се чешће виђа на женама, а ако жена седи тамо довољно дуго с тим дубоким незадовољством и горчином на лицу, крај ње се напросто створи кадилак. Крај мушкарца би се материјализовао јагуар. Кад размислим, видео сам већ јагуара паркираног испред бара.

Човек ми је одговарао на питања обазривим, кратким реченицама, пажљиво потирући сваку ноту тоpline или пријатељства.

„Јесте ли дошли овамо директно из Сједињених Држава?“, био сам упоран.

„Не. Из Бразила.“

Ошкрављује се, помислио сам. Очекивао сам да су потребне две реченице како би се извукло толико информација.

„И? Како сте дошли?“

„Јахтом, наравно.“

Имао сам осећај да ће све после тога бити антиклимакс, па сам одустао од климаве намере да му држим пажњу.

Европска четврт у Тангеру садржи изненађујуће велики број првокласних француских и других интернационалних ресторана, у којима се служи изврсна храна по врло разумним ценама. Узмемо за пример јеловник из „Алхамбре“, једног од најбољих француских ресторана: пужеви *à la Bourgogne*, половина јаребице с грашком и кромпиром, смрзнута чоколадни мус, избор француских сирева и воће. Цена: један долар. Такав јеловник и такве цене могу се пронаћи у још десет-дванаест ресторана.

Док силазимо низбрдо из Европске четврти, стижемо, неумољивим процесом усисавања, у Соко Чико – Мали базар – који више није базар, већ напросто поплочани правоугаоник отприлике дужине једног блока, омеђен с обе стране радњама и кафетинама. Кафе „Централ“, који због локације пружа најбољи поглед на већину пролазника кроз Соко, јесте званично место окупљања друштва из Соко Чика. Аутомобили

су забрањени у Сокоу између осам ујутро и поноћи. Групе људи без довољно новца да наруче кафу често стоје сатима у Сокоу и разговарају. Током дана могу седети испред кафеа без нарученог пића, али од пет по подне до осам увече, морају препустити места гостима с новцем, осим уколико не заподену разговор с платишама.

Соко Чико је састајалиште, нервно чвориште, централа Тангера. Практично сви у граду појављују се ту бар једном дневно. Многи становници Тангера проводе већину времена у Сокоу. На све стране могу се видети људи које су ту довеле безнадежне, безизлазне ситуације, чекање понуда за посао, пријемне провере, визе, дозволе које никад неће стићи. Целог живота носи их злосрећна струја, вечито бирају погрешно скретање. И ево их. То је то. Последња станица: Соко Чико у Тангеру.

Тржиште душевне размене једнако је претрпано као и продавнице. Кошмарни осећај стазиса прожима Соко, као да се ништа не може догодити, као да се ништа не може променити. Разговори нестају у космичком бесмислу. Људи седе за столовима у кафеима, неми и засебни попут камења. Ниједан други однос сем физичке блискости није могућ. Економски закони, које не дотиче људски фактор, развијају једначине крајњег стазиса. Једног дана, млади Шпанци у мантилима од габардена који разговарају о фудбалу, арапски водичи и муљатори што играју крајцарице и пуше киф луле, перверзњаци који седе испред кафеа и гледају дечаке, дечаци што парадирaju покрај њих, гребатори, макрои, кријумчари и шверцери који размењују валуте, остаће скамењени заувек у коначном, бесмисленом ставу.

Испразност као да поприма нове димензије у Сокоу. Док седим у кафеу и слушавам некакав „предлог“, наједном помишљам да тај други прича бајку неком детету, детету у себи: патетичне фантазије о кријумчарењу, о преносу дијаманата, дроге, оружја, о отварању ноћних клубова, куглана, туристичких агенција. Ипак, понекад, те идеје су сасвим у реду, само што се никад не спроводе у пракси – звонки, самоуверен глас, одлучна гестикулација, у запањујућој супротности с тупим, безнадежним очима, погуреним раменима, непоправљиво офуцаном одећом, пуштеној да се неометано распадне.

Неки од тих људи су способни и интелигентни, попут Бринтона, који пише необјављиве опсцене романе и живи од ситног прихода. Он је несумњиво талентован, али његово дело је безнадежно неутрживо. Интелигентан је, има ретку способност да увиди односе између диспаратних фактора, да координира подацима, али се кроз живот креће као утвара, никад не успева да пронађе време, место и особу како би ишта од тога спровео, како би реализовао иједан пројекат у тродимензионалној реалности. Могоа је бити успешан послован човек, антрополог, истраживач, криминалац, али је сплет околности стално недостајао. Увек стиже прекасно или прерано. Његове способности остају у фази заметка, нематеријализоване. Он је последњи у архаичној лози, или први из неког другог простор-времена – у сваком случају, човек без контекста, без места и без времена.

Крис, наставник из енглеске државне школе, јесте човек који се упушта у производњу крзна, жели да гаји рамију, жабе, бисере из узгоја. Он је, у ствари, изгубио сву уштеђевину у пчеларској спекулацији на Антилима. Био је приметио да је сав мед увозни и скуп. Деловало је да га чека сигуран погодак, па је уложио све што је

имао. Није знао да извесни мољац убија пчеле у том делу света, те да је пчеларство тамо немогуће.

„Тако нешто се може догодити само Крису”, кажу његови пријатељи, јер ово је само једно поглавље у фантастичној саги о злој коби. Кога би почетак рата затекао, у свеопштој несташици лекова, тако да мора извадити кутњак без анестезије? Другом приликом задесио га је перитонитис, па су га на силу одвели у сиријску болницу, где никад нису чули за пеницилин. Спасео га је, с руба смрти, енглески конзул. Током шпанске окупације Тангера, заменили су га с неким шпанским комунистом и држали три недеље без контакта са спољним светом у казненом логору.

Сад је шворц и незапослен у Соко Чичу, интелигентан човек, вољан да ради, који течно говори неколико језика, али и обележен неизбрисивим жигом зле среће и неуспеха. Гарнитура која вози јагуаре одбацује га пажљиво, јер се плаши да је учесталост која, људима као што је Крис, доноси доживотну пропаст заразна. Преживљава тако што предаје енглески и продаје виски по наруџбини.

Робинс има педесетак година и лице кокнијевског доушника, архетипске „пандурске цинкаре”. Зна како да вам цвиљуравим гласом продоре директно у свест. Никаква спољна бука га не надгласава. Робинс изгледа као некаква неуспела врста, *homo non sapiens*, која својим постојањем уцењује људску расу.

„Сећате ме се? Ја сам дечак ког сте оставили с лемурима и бабунима. Нисам спреман за опстанак као неки.” Пружа деформисане руке, одурно инфантилне, незавршене, док похлепним плавим очима тражи трачак гриже савести или несигурности, на који ће се закачити као паклара.

Робинс је држао сав новац на женином имену како би избегао порез на доходак, али жена му је побегла с подмуклим Аустралијанцем. („А ја сам мислио да ми је пријатељ.”) То је једна прича. Робинс их има читав низ, а све се тичу његовог пада у немаштину, услед издаје и преваре непоштених сарадника. Продорно вас прикива погледом, оптуживачки: да ли си ти још један издајник који ће одбити да пружи човеку неколико пезета кад је у каналу?

Робинс, такође, има и ону рутинску ствар „не могу да се вратим кући”, при чему мисли на мрачне злочине које је починио у домовини. Многи редовни посетиоци Соко Чикоа кажу да се не могу вратити кући, у покушају да разблаже мртвачко сивило прозаичне пропасти нотом позајмљене боје.

А заправо, власти могу протерати сваког ко је тражен због озбиљног злочина за десет минута. Кад су у питању приче о нестајању у домаћој четврти Медини, ко живи тамо као странац само је још упадљивији. Сваки водич или чистач ципела доведиће вам полицајце на праг за пет пезета или неколико цигарета. Стога, кад неко крене да се поверава уз треће пиће којим га частите и да прича како се не може вратити кући, знајте да слушате класичан увод у тражење позајмице.

Један млади Данац заглавио се овде док чека да му пријатељ донесе новац и „остатак пртљага”. Сваког дана дочекује трајект из Гибралтара и трајект из Алхесираса. Један млади Шпанац чека дозволу за улазак у Француску зону (коју му из неког разлога упорно не издају), где му живи стриц који ће му дати посао. Једном младом Енглезу девојка је украла све паре и драгоцености.

Никад нисам видео на једном месту толико људи без новца, или без изгледа да зараде новац. То је делимично последица чињенице да свако може ући у Тангер. Не морате да доказујете солвентност. Тако да људи овде хрле да пронађу посао или да постану кријумчари. Али у Тангеру нема посла, а кријумчарење је презасићено као и свака друга струка. И тако заврше на улици у Соко Чикоу.

Сви они проклињу Тангер и надају се некаквом чуду које ће их избавити из Соко Чикоа. Добиће посао на јаhti, написаће бестселер, прокријумчариће хиљаду сандука скоча у Шпанију, пронаћи ће неког да финансира њихов систем играња рулета. Типично је за те људе да сви редом верују у некакав систем коцкања, обично варијацију старе рутине удвостручавања улога кад изгубе, што им је животни образац. Увек искупљују своје грешке тако што улажу још већи део себе.

Неколико редовних посетилаца Соко Чикоа, попут Криси, заиста се труди да обезбеди себи примања. Други су професионални жицароши који се не баве ничим другим. Португалцу Антонију је шлепање у крви. Неће да ради. У извесном смислу, не може да ради. Он је осакаћени фрагмент људског потенцијала, специјализован до те мере да не може постојати без домаћина за паразитирање. Само његово постојање иритира. Фантомске хватаљке пружају се ка њему, у потрази за местом где ће се закачити.

Данац Џими је још један професионални лезилебовић. Има дар да се појави тачно тамо где га не желите видети и да каже управо оно што не желите чути. Његова техника подразумева да вас натера да вам се он допадне мање него што његово понашање, свакако помало мрско, то налаже. Зато људе гризе савест због Џимија, па га подмићују пићем или с неколико пезета.

Неки гребатори су специјалисти за туристе и пролазнике и не труде се да заузму равноправан друштвени статус с вишегодишњим становницима. Користе неку варијацију ситне преваре и држе се искључиво једнократних позајмица.

Има један јеврејски гребатор који донекле подсећа на детектива или некакву особу од ауторитета. Он туристима прилази са својеврсном самоувереношћу. Туриста очекује проверу пасоша или неку сличну неугодност. Кад чује да се ради тек о ситном „зајму“, често даје новац с олакшањем.

Један млади Норвежанин има обичај да приђе посетиоцима без стакленог ока, што је врло мучан приказ. Потребан му је новац да купи стаклено око, иначе неће добити посао за који ће се ујутро пријавити. „Како да радим као конобар овако?“, пита, истуривши шупљу дупљу да је жртва види. „Плашићу госте, зар не?“

Многи редовни посетиоци Соко Чикоа остали су након економског бума. Неколико година раније, град је био пун спекуланата и расипника. Бум је подразумевао замену и трансфер новца, кријумчарење и пограничне послове. Ресторани и хотели нису могли да приме све госте. Барови су непрестано били пуни.

Шта се догодило? Где је пукло? Шта је подударно злату, нафти и грађевинским пројектима? Углавном, неједнаке цене и курс. Тангер је чвориште, из којег се новац и роба крећу на све стране, ка вишим ценама. У том непрестаном протоку робе, који решава несташице настале због рата, цене и валута приближавају се стандардним вредностима, а Тангер функционише као универзум на самрти, где никакво кретање није могуће јер се енергија равномерно дистрибуира.

Тангер је огромно, презасићено тржиште, све је на продају, а купаца нема. Вишак опскурних марки скоча, мање квалитетних немачких фото-апарата и швајцарских сатова, друга тура најлонки с фабричком грешком, писаће машине непознате било где другде у свету, изложени су од продавнице до продавнице. Напросто је превише свега, превише робе, смештаја, радника, водича, макроа, проститутки и кријумчара. Класичан, архетипски случај депресије.

Тангерски водичи су класа за себе и никад нигде нисам видео такву дрскост, упорност и свеопшту одбојност. Није никакво изненађење што сама реч „водич” у Тангеру, подразумева снажну погуду.

Морнарица издаје билтен у којем поручује шта треба радити ако се нађете у водама где има ајкула: „Пре свега, избегавајте неконтролисано млатарање које би ајкула могла протумачити као копрцање онеспособљене рибе.” Исти савет могао би се применити на избегавање водича. Њих непогрешиво привлаче неконтролисани покрети туриста у страном медијуму. Најмањи израз несигурности, показатељ да не знате где идете, и похитаће ка вама из својих бусија у споредним улицама и арапским кафеима.

„Жели лепу девојку, господине?”

„Види Казбу? Султанову палату?”

„Жели киф? Жели гледа како јебем сестру?”

„Херкулове пећине? Леп дечко?”

Невероватно су упорни, бескрајно безобразни. Умеју да прате људе кроз неколико блокова и да на крају траже бакшиш за време које су страћили.

Женска проституција одвија се углавном у лиценцираним кућама. С друге стране, мушка се одвија свуда. Претпостављају да су сви посетиоци хомосексуалци и отворено нуде услуге на улицама. Прилазили су ми дечаци од непуних дванаест година.

Казино би свакако довео још туриста и умногоме олакшао економску ситуацију у Тангеру. Али упркос заједничком труду трговаца и власника хотела, све покушаје да се казино сагради опструирају Шпанци на верским основама.

Тангер има несталну климу. Зиме су хладне и влажне. Лети је температура пријатна – нити је превруће, нити прехладно – али непрестани ветар формира пешчане олује на плажи, па се људима који тамо седе цео дан песак увуче у уши, косу и очи. Због струје је вода запањујуће хладна средином августа, па и најотпорнији пливачи могу остати у њој само неколико минута. Плаже нису претерано примамљиве.

Све у свему, Тангер не може понудити много посетиоцима осим ниских цена и тржишта намењеног купцима. Споминио сам необично велики број добрих ресторана (ресторански водич у издању *Америчке и иностране банке* наводи осамнаест првокласних места где се цена комплетног obroка креће од осамдесет центи до два и по долара). Велики је избор станова и кућа. Типична цена за велику собу с купатилом и балконом који гледа на луку, удобно намештену, у коју улазе комуналије и услуге спремачице, јесте 25 долара месечно. А има удобних соба и за десет долара. Одело шивено по мери од енглеског материјала из увоза, које у САД кошта 150 долара, у Тангеру износи 50. Разне марке скоча крећу се од два до два и по долара за 0,75 литара.

Американци не морају да се суочавају с уобичајеним гњаважама као што су пријављивање полицији, обнова визе и слично, какве пролазе у Европи и Јужној Америци. За Тангер није потребна виза. Можете остати колико год желите, ради-ти, ако нађете посао, или започети бизнис, без икаквих формалности или дозвола. Американци имају и екстратериторијална права у Тангеру. Грађански или кри-вични спорови у којима су учествовали амерички држављани решавају се на кон-зуларном суду, према законодавству Дистрикта Колумбија.

Правни систем Тангера је прилично сложен. Случајеви из кривичног права решавају се пред мешовитим трибуналом тројице судија. Казне су релативно благе. Две године је уобичајена казна за провалу, чак и ако починилац има дебео досије. Казне дуже од пет година су изузетно ретке. Тангер има смртну казну. Извршава је стрељачки строј од десет жандарма. Знам само за један случај последњих година кад је смртна казна спроведена.

У Медини, човек осећа снажне струје непријатељства, које се, међутим, огра-ничавају на гунђање на арапском у пролазу. Повремено су ме отворено вређали пијани Арапи, али то је ретко. Шетња Медином у Тангеру суботом увече мање је опасна него шетња Трећом авенијом у Њујорку.

Насилни злочини су ретки. Шетао сам улицама у свако доба и никад ме нико није покушао опљачкати. Слаба учесталост оружане пљачке мање дугује, рекао бих, мирољубивој природи Арапа, а више извесности да ће бити откривени у граду где свако сваког познаје и где су казне за такве прекршаје, нарочито ако их почи-ни муслиман, релативно строге.

Арапска четврт Медина у Тангеру представља све што замишљате: лавиринт уских, сеновитих улица, које вијугају и кривудају попут пешачких стаза, а често су и слепе. Након четири месеца, и даље се кроз Медину крећем од једног обележја до другог. Мирис је готово невероватан, а његове чиниоце је тешко одредити. Нај-више се осете хашиш, нагорело месо и канализација. Видећете прљавштину, сиро-маштво и болест, који се листом подносе с необично апатичним равнодушјем.

Људи на леђима носе велике товари угља низ планину – односно, жене носе товари угља. Мушкарци јашу магарце. Непогрешиво је јасан положај жена у овом друштву. Приметио сам да је великом проценту тих носачица угља болест нагри-зла нос, али нисам успео утврдити да ли постоји некаква веза с њиховим занима-њем. Вероватније је да све потичу из исте области, снажно погођене заразом.

Хашиш је дрога ислама, као што је алкохол наша, опијум Далеког истока, а кокаин Јужне Америке. Нико не покушава да контролише његову продају или упо-требу у Тангеру, а сваки кафе намењен мештанима заудара на дим. Лишће се сец-ка на дрвеном пању, меша с дуваном и пуши у лулицама с дугим дрвеним вратом.

Европљани не изазивају изненађење или отворен презир у арапским кафеи-ма. Тамо се обично пије чај од нане, који се сервира врло врућ у високим чашама. Ако држите чашу при дну или врху, тако да избегнете њену средину, нећете се опе-ћи. У свим тим кафеима, можете купити хашиш, или киф, како га овде зову. Тако-ђе се може купити у облику слатких, смоластих колача који се једу с врућим чајем. Та смоласта супстанца, која се добија из биљке канабиса, јесте заправо хашиш. Она

је много јача од лишћа и цвета те биљке. Смола се зове *majoun*, а лишће *keif*. У Тангеру је тешко наћи добар маџун.

Киф је идентичан нашој марихуани, а овде смо имали прилике да посматрамо ефекте константне употребе у целој популацији. Упитао сам европског лекара да ли је приметио неке конкретне лоше последице. Рекао је: „Уопште узев, не. Повремено дође до психозе изазване дрогом, али она ретко кад доспева у акутну фазу кад је нужна хоспитализација.” Питао сам да ли су Арапи који пате од психозе опасни. Рекао је: „Никад нисам чуо за насиље за које се директно и недвосмислено може рећи да га је изазвао киф. Да вам одговорим на питање, обично нису опасни.”

Типичан арапски кафе заузима једну просторију, има неколико столова и столица и огроман бакарни или месингани самовар за кување чаја или кафе. Издигнута платформа с теписима простире се од једног до другог краја просторије. Ту се гости опуштају изувени, пуше киф и играју карте. Игра се зове *regondo* и игра се са шпилом од четрдесет и две карте – врло је базична. Свађе избијају, завршавају се, људи шетају окол, играју карте, пуше киф, а све то у неизмерном, ванвременом сну.

Радио обично свира на сав глас. Арапска музика нема ни почетак ни крај. Ванвремена је. Кад је чује први пут, западњак може помислити да је бесмислена, јер слуша и тражи временску структуру које нема.

Разговарао сам с америчким психоаналитичарем који ради у Казабланки. Каже да се анализа с Арапином никад не може завршити. Структура њиховог суперега је другачија, у суштини. Можда се анализа с Арапином не може завршити јер он нема осећај за време. Никад ништа не завршава. Занимљиво је да је дрога ислама хашиш, који утиче на осећај за време тако да догађаји, уместо да се појаве у методичној структури прошлост, садашњост и будућност, попримају истовременост, односно, прошлост и будућност садрже се у садашњем тренутку.

Чини се како Тангер постоји у неколико димензија. Вечито проналазите улице, тргове и паркове које никад раније нисте видели. Ту се чињеница спаја са сном, а снови куљају у стварни свет. Незавршене зграде пропадају и труну, Арапи се усељавају тихо попут корова и лоза. Кататонична омладина креће се базаром, судара се с људима и тезгама као да месечари. Бос човек у ритама, лица изједеног и отеклог од неке грозне кожне болести, проси само очима. Нема више воље ни да испружи руку. Стари Арапин страсно љуби тротоар. Пролазници застају неколико тренутака да гледају с бестијалном радозналешћу, а онда одлазе даље.

Нико у Тангеру није оно што делује да јесте. Поред лажних бегунаца у Соко Чикоу, ту су и прави политички азиланти из Европе: јеврејске избеглице из нацистичке Немачке, Шпанци републиканци, извешан број вишијевских Француза и других колаборациониста, као и одбеглих нациста. Овај град је пун Европљана које бије неодређен за глас и који немају одговарајуће документе да оду било где другде. Овде је толико људи који не могу нигде, јер немају новца или документе или ниједно од та два. Тангер је огромна кажњеничка колонија.

Посебна атрактивност Тангера може се изразити једном речју: изузеће. Изузеће од сметњи, законских или других. Ваш лични живот је само ваш, и можете чинити шта вам је воља. Наравно, о вама ће се причати. Тангер је град трача и свако

у тој страној колонији зна свакога. Али то је све. Нема правног притиска, нити ће вам притисак јавног мишљења ограничавати понашање. Полицајац овде стоји с рукама на леђима, сведен на основну функцију одржавања реда. То је све што ради. Он је на супротном полу у односу на полицију у полицијским државама, или на наше одељење за пороке.

Тангер је једно од ретких преосталих места на свету где, уколико не прибегнете плачкању, насиљу или неком облику примитивног, антидруштвеног понашања, можете чинити шта желите. Он је уточиште у ком нема сметњи.

(С енглеског превео Ђорџ Цвијановић)